

Ks. Stanisław Garnczarski¹

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie

POLSKIE TŁUMACZENIA HYMNU ŚW. TOMASZA Z AKWINU *ADORO TE DEVOTE* W KATOLICKICH ŚPIEWNIKACH

„Kłaniam się Tobie, Boże nieskończony!
Pod przymiotami temi utajony”²

Charakterystycznym dla średniowiecza przejawem pobożności było pragnienie oglądania Hostii. Wierni pragnęli oglądać konsekrowane Postaci. W tym celu wprowadzono do mszy podniesienie, a także wystawienie Najświętszego Sakramentu. Pierwszą wzmiankę o ukazaniu konsekrowanych Postaci pozostawił Odon z Sully, biskup Paryża (zm. 1208). Około 1200 r. polecił on, by celebrans unosił hostię na wysokość piersi przed wymówieniem słów konsekracji. Dopiero po wymówieniu słów konsekracji miał ją unieść wysoko, by wierni mogli zobaczyć³. Coraz częstsza stała się też adoracja wystawionego Najświętszego Sakramentu. Dopełnieniem było ustanowienie w XIII w. święta Bożego Ciała⁴.

¹ Ks. Stanisław Garnczarski” – kapłan diecezji tarnowskiej, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie muzykologii. Adiunkt w Katedrze Teologii Praktycznej i Prawa Kanonicznego na Wydziale Teologicznym Sekcja w Tarnowie, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Jest autorem oraz redaktorem wielu publikacji muzykologicznych, teologicznych, w tym dotyczących głównie muzyki w liturgii, kultury muzycznej oraz historii polskiej pieśni religijnej.

² P. Folwarski, *Śpiewnik „Qui cantat bis orat”*, Kraków 1802 [dalej: SQC (1802)], s. 236.

³ *Pragnienie oglądania Hostii*, w: *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, s. 1213–1216.

⁴ *Boże Ciało*, w: *Leksykon liturgii...*, s. 195.

Powstawały na ten czas właściwe śpiewy, hymny, wśród których jest kilka przypisywanych św. Tomaszowi z Akwinu. Jednym z nich jest *Adoro te devote*, który stanie się przedmiotem naszych badań w aspekcie funkcjonowania jego polskich tłumaczeń w Kościele polskim.

1. SYLWETKA ŚW. TOMASZA Z AKWINU

Święty Tomasz urodził się w 1225 r. w rodzinnym zamku w Roccasecca w południowej Italii. Zmarł 7 marca 1274 r. Ponieważ Tomasz był najmłodszym z rodzeństwa, zgodnie ze zwyczajem epoki był przeznaczony Kościołowi. W okresie między 23 lipca 1230 a 3 maja 1231 wstąpił do pobliskiego opactwa na Monte Cassino. Jednakże wiosną 1239 r. opuścił klasztor i zapisał się jesienią tego samego roku do *studium generale* w Neapolu. W Neapolu wstąpił też do klasztoru dominikanów i z rąk przeora Tomasza z Lentini otrzymał habit. Mimo oporu rodziny, przeciwnej jego pobytowi u dominikanów, Tomasz dzięki swojemu uporowi wrócił w roku 1245 do klasztoru. Jednakże przełożeni wysłali go do Rzymu, skąd mistrz zakonu Jan Teutończyk skierował go do Paryża, gdzie odbył nowicjat, a następnie na studia do Kolonii, gdzie poddał się kierownictwu brata Alberta Wielkiego, mistrza teologii i słynnego uczonego we wszystkich dziedzinach wiedzy. W Paryżu przebywał w latach 1245–1248, zaś w Kolonii w latach 1248–1252. W tym ostatnim okresie przyjął najprawdopodobniej święcenia kapłańskie⁵. Od 1252 r. prowadził wykłady w Paryżu. W 1256 uzyskał tytuł mistrza świętej teologii, a przebywając w Neapolu, otrzymał od kapituły prowincjalnej tytuł kaznodziei generalnego. W 1261 objął funkcję lektora konwentu w Orvieto, gdzie przebywał w kolejnych latach papież Urban IV. Z polecenia papieża przygotował teksty liturgiczne na święto Bożego Ciała. W roku 1265 przeniósł się do rzymskiego konwentu Santa Sabina, dwa lata później – do konwentu w Viterbo, by wreszcie w 1269 objąć ponownie wykłady na uniwersytecie w Paryżu. Po trzech latach, w roku 1272, przybył do Neapolu z zadaniem zorganizowania tam studium generalnego dla prowincji rzymskiej. Dnia 6 grudnia 1273 r. w czasie mszy świętej Tomasz doznał przeżycia, po którym przestał pisać i oddał się modlitwie. W 1274 podczas podróży na sobór lyoński zmarł⁶.

Dorobek filozoficzny i teologiczny św. Tomasza jest ogromny, jednakże nie jest on przedmiotem naszych badań. W kręgu naszego zainteresowania znajduje się jego autorstwo hymnu *Adoro te devote*.

⁵ J.P. Torrell, *Tomasz z Akwinu – człowiek i dzieło*, tłum. A. Kuryś, Kęty 2008, s. 19–27.

⁶ S. Brzozeczki, *Tomasz z Akwinu*, w: *Encyklopedia katolicka* [dalej: EK], t. 19, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2013, kol. 848.

2. HYMN *ADORO TE DEVOTE*

W nauce o sakramentach św. Tomasz poświęcił najwięcej uwagi Eucharystii, jako najważniejszemu sakramentowi, zawierającemu Chrystusa i będącemu celem wszystkich sakramentów. Papież Urban IV, widząc wielkie kompetencje Tomasza, powierzył mu napisanie tekstów liturgicznych na święto Bożego Ciała. Tomasz wywiązał się z zadania. Stało się to w najbardziej płodnym okresie jego pobytu w Orvieto. Współcześni badacze mieli jednak wiele trudności z ustaleniem autentycznego tekstu. Wiemy, że uroczystość Bożego Ciała bierze swój początek w liturgii z Liège (*Animum cibum*). Święto to zaczęto mianowicie obchodzić około roku 1240 pod wpływem objawień św. Juliany z Mont-Cornillon. Jak wskazują badacze, istnieją jednak jeszcze dwie wersje liturgii rzymskiej, w niektórych częściach identyczne⁷. Jeden z badaczy, ojciec Gy, określa jako pierwsze oficjum nazwane *Sapientia* i wskazuje je jako to, które wykorzystano podczas pierwszych obchodów święta w 1264 r. Drugie oficjum, określane jako *Sacerdos in aeternum*, wraz z liturgią mszalną *Cibavit* przeszło do potomności i zostało ogłoszone 11 sierpnia 1264 r. przez papieża Urbana IV wraz z bullą *Transiturus*, ustanawiającą święto dla Kościoła powszechnego⁸.

Adoro te devote jest modlitwą i jednocześnie poematem teologicznym posługującym się rytmami i asonansami, a przy tym hymnem eucharystycznym. Należy do tzw. modlitw rymowanych. Tekst łaciński, opatrzony tytułem: *Oratio in praesentia Corporis Christi (Modlitwa w obecności Ciała Pańskiego)*, znajdujemy u Drevesa w *Analecta hymnica*⁹. Od czasów Piusa V (1570) był on przeznaczony do odmawiania przez kapłana w modlitwach dziękczynnych po mszy świętej. W XVII w. powstała melodia gregoriańska¹⁰.

Z potwierdzeniem tomaszowego autorstwa hymnu *Adoro te devote* było więcej trudności. Pojawiły się argumenty krytyki wewnętrznej i zewnętrznej. Najstarszym – jak się wydaje – argumentem krytyki wewnętrznej, przemawiającym „przeciw”, było mylenie się zmysłów co do postaci eucharystycznych, o którym mówi treść hymnu. Tomiści mieli trudności z przyjęciem takiej możliwości. Zgodnie z powszechnie przyjętą w czasach św. Tomasza nauką, zmysł nie myli się co do właściwego sobie przedmiotu. Jednakże, jak podają krytyczni badacze, byłoby nierozsądne spodziewać się w modlitwie, wyrażonej w dodatku wierszem, całej ścisłości teologicznego traktatu. „Nawet w takim traktacie stwierdza się, że Tomasz mówi bez wahania, iż Eucharystia prowokuje wiarę do najwyższego stopnia jej zasługi, gdyż skłania wierzącego, by przyłgnął «nie tylko do tego, co wychodzi ponad rozum, ale jeszcze *wbrew zmysłom*»”¹¹.

⁷ Zob. Torrell, *Tomasz z Akwinu – człowiek...*, s. 161–162.

⁸ Zob. tamże, s. 162.

⁹ *Analecta hymnica medii aevi*, Hrsg. Von Guido Maria Dreves, Clemens Blume, Henry Banister, Bd. I-LV, Leipzig 1886-1922 [dalej: AH], t. 50, s. 589–591.

¹⁰ Por. *Zbliżam się w pokorze*, w: *Leksykon liturgii*, s. 127.

¹¹ Por. Torrell, *Tomasz z Akwinu – człowiek...*, s. 165–166.

Kolejny argument krytyki wewnętrznej, przemawiający pozornie „przeciw”, a w rzeczywistości „za”, wynika ze strofy szóstej hymnu, w której część jest skierowana ku krwi Chrystusa, której „jedna kropla wystarczyłaby do zbawienia całego świata”. Tomasz przypisuje dwukrotnie to stwierdzenie św. Bernardowi, jednakże w obu przypadkach potwierdza, że z racji godności osoby Chrystusa jedna kropla krwi wystarczyłaby do zbawienia całego świata¹².

Inny argument, z punktu widzenia krytyki zewnętrznej, stanowi milczenie rękopisów na ten temat. Przy czym należy zauważyć, że rękopisy nie przypisują interesującego nas tekstu żadnemu innemu autorowi poza Tomaszem. Argumentem „za” jest fakt, iż czwarta wersja tekstu Wilhelma z Tocco, uwiarygodniona jako pochodząca od Tomasza, zawiera badany tekst. Jest najstarszym bezpośrednim świadkiem *Adoro te devote*. Innym argumentem „za” jest poświadczenie hymnu, co prawda pośrednie, ale jasne, u Jacopone’a da Todi, a mianowicie w jednym z jego wierszy występuje sformułowanie: *solo audito*, które nawiązuje wyraźnie do *solus auditus* z hymnu eucharystycznego. Ponadto Jacopone używa słowa *forme* (formy), a owocem przywrócenia pierwotnego tekstu, którego dokonał Dom Willmart, jest pierwszy wers: *Adoro deuote, latens ueritas/ Te qui sub his formis uere latitas*. Okazuje się, iż w czwartej wersji tekstu Wilhelma z Tocco zamiast słowa *figuris* pojawiło się słowo *formis*. Stąd zapewne pojawiło się w tekście Jacopone’a¹³.

W kontekście powyższych badań krytycznych przyjmuje się ostatecznie, iż autorem hymnu *Adoro te devote* jest św. Tomasz.

Poniżej zostaną zestawione trzy wersje tekstu hymnu *Adoro te devote* (Przykł. 1), zaczerpnięte kolejno: z najnowszej wersji krytycznej R. Wielockxa; z *Analecta hymnica medii aevi* G.M. Drevesa; z kancjonału katolickiego (1638) S.S. Jagodyńskiego w języku polskim. Zachodzą pomiędzy tymi wersjami drobne różnice (zostały zaznaczone podkreśleniami), jednakże nie na tyle ważne, by nie badać w dalszej kolejności polskich tłumaczeń tego hymnu zawartych w polskich zbiorach pieśni katolickiej. Na uwagę zasługuje zamiana słowa *deitas* na słowo *veritas*. Wydaje się jednak, że wszystkie tłumaczenia korzystają z pojęcia *deitas*. Stąd można sądzić, że podstawą tłumaczeń mogły być wersje G.M. Drevesa oraz S.S. Jagodyńskiego. Wersje hymnu w języku łacińskim składają się z siedmiu strof 4-wersowych, izosylabicznych, ujętych w wersy 11-zgłoskowe, z jednym wyjątkiem, mianowicie w strofie nr 1 pierwszy wers w wersjach R. Wielockxa i G.M. Drevesa jest 12-zgłoskowy, czego nie notujemy u Jagodyńskiego. W wersji R. Wielockxa w ostatniej strofie trzeci wers liczy 10 zgłosek, ale wydaje się to błędem polegającym na opuszczeniu na początku wersu *ut*.

Strofy są powiązane rymami przylegającymi, parzystymi: aabb, konsekwentnie żeńskimi, dokładnymi.

¹² Por. tamże, s. 166.

¹³ Por. tamże, s. 164–165.

(Przykł. 1)

Wersja R. Wielockxa ¹⁴	Wersja G.M. Drevesa ¹⁵	Wersja S.S. Jagodyńskiego ¹⁶
<p>Adoro te deuote, latens <u>ueritas</u>, <u>te</u> que sub his <u>formis</u> uere latitas. Tibi se cor meum totum subicit, quia te contemplans totum deficit.</p> <p>Visus, tactus, gustus, in te fallitur, sed auditu solo <u>tute</u> creditur. Credo <u>quicquid</u> dixit dei filius, nichil ueritatis uerbo uerius.</p> <p>In cruce latebat sola deitas, sed hic latet simul et humanitas. Ambo <u>uere</u> credens atque confitens, peto quod petiuit latro penitens.</p> <p>Plagas sicut Thomas non intueor, deum tamen meum te confiteor. Fac me tibi semper magis credere, in te spem habere, te diligere.</p> <p>O memoriale mortis domini, panis uiuus uitam prestans homini. Presta <u>michi semper</u> de te uiuere, <u>et te michi</u> semper dulce sapere.</p>	<p>1. Adoro te devote, latens <u>deitas</u>, Quae sub his <u>figuris</u> vere latitas; Tibi se cor meum totum subicit, Quia te contemplans totum deficit.</p> <p>2. Visus, gustus, tactus in te fallitur, Sed auditu solo <u>tute</u> creditur ; Credo, <u>quidquid</u> dixit Dei filius, Verbo veritatis nihil uerius.</p> <p>3. In cruce latebat sola deitas, Sed hic latet simul et humanitas, Ambo <u>tamen</u> credens atque confitens Peto, quod petiuit latro paenitens</p> <p>4. Plagas sicut Thomas non intueor, Deum tamen meum te confiteor ; Fac me tibi semper magis credere, In te spem habere, te diligere.</p> <p>5. O memoriale mortis Domini, Panis <u>uiuus</u> vitam praestans homini, Praesta <u>meae menti</u> de te vivere <u>Et te illi</u> semper dulce sapere.</p>	<p>Adoro te <u>supplex</u> latens Deitas, Quae sub his figuris vere latitas. Tibi se cor meum totum subiicit, Quia te contemplans totum deficit.</p> <p>Visus, gustus, tactus, in te fallitur, Sed auditu solo <u>in te</u> creditur. Credo quicquid dixit DEI Filius, Verbo veritatis nihil uerius.</p> <p>In cruce latebat sola Deitas, Sed hic latet simul et humanitas. Ambo tamen credens, atque confitens, Peto: quod petiuit latro penitens.</p> <p>Plagas sicut Thomas non intueor, DEUM tamen meum te confiteor. Fac me tibi semper magis credere, In te spem habere, te diligere.</p> <p>O memoriale mortis Domini, Panis <u>uerus</u>, vitam praestans homini. Praesta <u>meae</u> menti de te vivere, <u>Teque illi</u> semper dulce sapere.</p>

¹⁴ J.P. Torrelli, *Recherches thomasiennes: études revues et augmentées*, Paris 2000, s. 368.

¹⁵ AH, t. 50, s. 589–591.

¹⁶ S.S. Jagodyński, *Pieśni katolickie nowo reformowane. Z polskich na lacińskie, a z lacińskich na polskie przełożone, niektóre też nowo złożone*. Kraków [1638] [dalej: Jag, (1638)], s. 92.

Wersja R. Wielockxa ¹⁴	Wersja G.M. Drevesa ¹⁵	Wersja S.S. Jagodyńskiego ¹⁶
<p>Pie pellicane, Ihesu domine, me immundum munda tuo sanguine. Cuius una stilla saluum facere, totum mundum posset omni scelere.</p> <p>Ihesu, quem uelatum nunc aspicio, quando fiet <u>illud</u> quod tam sicio? te reuelata cernens facie, uisu sim beatus tue glorie.</p>	<p>6. Pie pelicane, Iesu Domine, Me immundum munda tuo sanguine, Cuius una stilla saluum facere Totum mundum posset omni scelere.</p> <p>7. Iesu, quem velatum nunc aspicio, Quando fiet <u>illud</u>, quod tam sitio, <u>Ut</u> te reuelata cernens facie Visu sim beatus tuae glorie.</p>	<p>Pie Pelicane, IESU Domine, Me immundum munda tuo sanguine. Cuius una stilla saluum facere, Totum mundum potest, omni scelere,</p> <p>IESU quem velatum nunc aspicio, Quando fiet <u>istud</u> quod iam sitio, Ut te reuelata cernens facie, Visu sim beatus tuae glorie. Amen.</p>

3. POLSKIE TŁUMACZENIA HYMNU *ADORO TE DEVOTE*

Po przeprowadzeniu dosyć szeroko zakrojonej kwerendy udało się dotrzeć do siedmiu tłumaczeń łacińskiego hymnu *Adoro te devote*. Wśród nich można wyróżnić także różne warianty tekstowe niektórych. Poniżej zostaną one zaprezentowane.

3.1. *Chwałę daję nabożnie, Bóstwo tu zakryte*

Jedno z najstarszych tłumaczeń, do którego udało się dotrzeć w czasie kwerendy, pochodzi ze zbioru *Harfa duchowna* Marcina Laterny¹⁷, wydanego w 1588 r. Cytujemy je za ks. Józefem Surzyńskim, który powołując się na zachętę czeskiego hymnologa Josefa Jirečka, by Akademia Krakowska postarała się o zebranie wszystkich kościelnych pieśni staropolskich, sam zebrał z różnych źródeł piętnasto- i szesnastowiecznych cenne zabytki polskiej pieśni i wydał je w 1891 r. w zbiorze: *Polskie pieśni Kościoła katolickiego od najdawniejszych czasów do końca XVI stulecia...*¹⁸

We wspomnianej edycji redaktor wskazuje oprócz *Harfy duchownej* też kanconal Jagodyńskiego (wyd. 1695), jako źródło podanej wersji polskiej *Adoro te devote*. Jednakże należy zanegować prawdziwość tej informacji, gdyż jak zobaczymy poniżej, tłumaczenie u Jagodyńskiego, zarówno w wydaniu z 1638, jak i 1695 r., różni się od tego z *Harfy duchownej*.

¹⁷ S. Cieślak, „*Harfa duchowna*” – modlitewnikowy bestseller jezuitę Marcina Laterny (1552–1598), „*Nasza Przeszłość*” 93 (2000), s. 23–48.

¹⁸ *Polskie pieśni Kościoła katolickiego od najdawniejszych czasów do końca XVI. stulecia* zebrał ks. Józef Surzyński Dr. św. Teologii, *Z dodaniem kilkunastu melodii kościelnych*, Poznań [Jarosław Leitgeber] 1891 [dalej: SurzPPKK (1891)].

Poniżej przedstawimy najpierw tłumaczenie z 1588 r. (Przykł. 2), a następnie tekst tłumaczenia z kancjonału Jagodyńskiego (Przykł. 3).

(Przykł. 2)

Chwałęć daję nabożnie, Bóstwo tu zakryte¹⁹
 Pod tak błahe figury z litości podbite.
 Z rozumu prawiem obrany, zmysł wielce szwankuje,
 Gdy się ma dusza takim cudom przypatruje.

Niech tu oko, dotknięcie, smak, wonia ustąpi:
 Sam słuch na ich bezpiecznie plac niechaj nastąpi.
 Bo wierzę Twemu słowu ja niepochybnemu:
 Umiesz się w słowie, Jezu, uiścić każdemu.

Na krzyżu samo Bóstwo w ciele się taïło,
 Tu człowieczeństwo z Bóstwem oczom się zakryło.
 A ja tu być oboje wyznawam prawdziwie,
 Z łotrem za grzechy płacząc przed Tobą rzewliwie.

Niechęć się ja z Tomaszem na rany oglądać,
 Milej mi za Boga Cię mając, łaski Twej żądać
 O nadobne niewinnej Męki Twej wznowienie:
 O żywy chlebie, z sobą co nosisz zbawienie.

Niech w Tobie dusza moja żywot swój gruntuje:
 Niech jej Twoja przytomność rozkosznie smakuje.
 O wdzięczny Pelikanie, Jezu litościwy,
 Racz mój we krwi swej omyć czyn każdy złośliwy.

Bo wiem, że jedna kropla krwi ciała Twojego
 Może omyć nieprawość wszelką świata tego.
 O Jezu mój, którego tu mam zakrytego,
 Kiedyż Cię już obaczę od zasłon wolnego:

Twej pragnie dusza moja wielce szczęśliwości,
 Ty ją z łaski Twej domieść niebieskich radości. Amen.

Tekst hymnu składa się z sześciu i pół strofy, są one izosylabiczne, 4-wersowe, ujęte w wersy 13-zgłoskowe, z dwoma wyjątkami, mianowicie w zwrotce nr 1

¹⁹ SurzPPKK (1891), s. 122–123.

w wersji nr 3 mamy 14 zgłosek, a w następnym wersji nr 4 – 12 zgłosek. Ponadto w niepełnej zwrotce nr 7 pierwszy wers liczy 14 zgłosek. Nie wiadomo, dlaczego tłumaczenie zostało tak ułożone, że brakuje dwóch ostatnich wersów.

3.2. *Ciebie czczę pokornie, Bóstwo zakryte – Adoro te supplex latens Deitas*

Kolejny tekst będący tłumaczeniem hymnu Akwinaty *Adoro te supplex latens Deitas* został zamieszczony w kancjonale S.S. Jagodyńskiego, wydanym w 1638 r.²⁰, i jest zatytułowany *Ciebie czczę pokornie, Bóstwo zakryte*. Sam redaktor kancjonau umieścił obok siebie wersję łacińską i polską. Oprócz Jagodyńskiego znajdujemy je też w rękopisie Archikonfraterni Warszawskiej *Cornu Copiae*²¹ z 1668 r.

(Przykł. 3)

Ciebie czczę pokornie, Bóstwo zakryte²²

Któreś figurami tymi okryte

Tobie się me serce wszystko podaje /

A na Cię patrząc prawie ustają.

Wzrok / smak / dotykание / w Tobie się myli /

Sam tylko jeden słuch z wiarą się sili.

Wierzę co jedno rzekł Syn Boga mego:

Nad słowo prawdy nic jest prawdziwszego.

Na krzyżu się tylko Bóstwo tańło /

Lecz i Człowieczeństwo tu się zakryło.

Wszak oboje wierząc i wyznawając /

Proszę / o co prosił łotr grzech swój znając.

Choć ja tu jak Tomasz ran nie oglądam /

Znam Cię Bogiem moim wyznawać żądam.

Dodawajże coraz wiary mój Panie /

W Tobie pokładać miłość i ufanie.

²⁰ Stanisława Serafina Jagodyńskiego *Pieśni katolickie nowo reformowane z polskich na łacińskie, a z łacińskich na polskie przełożone, niektóre też nowo złożone*, Wstęp i opracowanie S. Garnczarski, Transkrypcja tekstu polskiego i komentarz J. Godyń, Tarnów 2011, s. IX–XI.

²¹ Rkps. Arch. Archidiec. Warsz. 2, s. 215.

²² Jag1 (1638), s. 92.

O na<j>droższy Pańskiej śmierci klejnocie /
 Chlebie prawy i dusz ludzkich żywocie.
 Daj mej proszę duszy by z Ciebie żyła /
 W Tobie ufność miała / Ciebie lubiła.

Pelikanie miły / Jezu mój Panie /
 Omyj krwią Swą duszy mojej zmazanie:
 Twej krwi jedna kropla może świat zbawić.
 I od wszelkich grzechów wszytkich wybawić.

Jezu którego tu widzę zakrytym /
 Kiedyż będę syt / czym łaknę być sytym.
 Abym niż z okrytej Twej obecności /
 Był błogim z widzenia chwały w radości.

Powyższe tłumaczenie liczy siedem strof, także 4-wersowych, izosylabicznych, ujętych 11-zgłoskowcem, z jednym wyjątkiem, mianowicie w czwartym wersie pierwszej zwrotki mamy 10 zgłosek.

3.3. *Klaniam się Tobie, Boże nieskończony*

Tłumaczenie *Klaniam się Tobie...* pojawiło się po raz pierwszy w zbiorze Pankracego Folwarskiego z 1802 r. Ponadto spotykamy je w KaPN (1818), KPN₄ (1841), Piek₁ (1850), Kiliń (1862), KiKM (1865), Kell (1871) i ZŚiKdN (1880). Spośród wszystkich tłumaczeń hymnu *Adoro te devote* posiada ono najwięcej wariantów. Dwie główne grupy zostały wyróżnione ze względu na różne rozmiary wersów w strofach. Strofy są 4-wersowe, podobnie jak we wzorcu łacińskim. Jednakże składają się one w pierwszej grupie z wersów 11-zgłoskowych [ŚQC (1802), Kell (1871), ZŚiKdN (1880)], a w drugiej z wersów 13-zgłoskowych [KaPN (1818), KPN₄ (1841), Kiliń (1862), KiKM (1865), Piek₁ (1850)]. Pieśni te zawarte są w przykładach: (Przykł. 4) i (Przykł. 5). Ponadto badane teksty różnią się między sobą ilością zwrotek. Oryginał liczy siedem strof. Tyle samo liczą badane utwory w KaPN (1818), KPN₄ (1841), Piek₁ (1850), Kiliń (1862), KiKM (1865) i Kell (1871). W edycji ŚQC (1802) możemy doliczyć się ośmiu zwrotek, a to z tego powodu, że ostatnia strofa występuje dwukrotnie, jako zwrotka nr 3 i zwrotka nr 8. W zbiorze ZŚiKdN (1880) mamy dziewięć zwrotek, a to z tego powodu, że wspomniana strofa: *Proszę moy Jezu...* pojawia się trzykrotnie, jako nr 3, 6 i 9.

(Przykł. 4)

ŚQC (1802), s. 236; Kell (1871), s. 400	ZŚiKdN (1880), s. 332	KaPN (1818), s. 315; KPN ₄ (1841), s. 346
<p>Kłaniam się Tobie, Boże <u>nie</u>skończony!</p> <p>Pod <u>przymiotami</u> temi utajony.</p> <p>Tobie me serce całe się poddaje,</p> <p>Gdy Cię <u>uważa</u>, aż w sobie ustaje.</p>	<p>Kłaniam się Tobie, Boże nie-skończony,*</p> <p>Pod przymiotami tymi utajony! *</p> <p>Tobie me serce całe się oddaje,</p> <p>*</p> <p>Gdy Cię uważa, aż w sobie ustaje.</p>	<p>Kłaniam Ci się pokornie, Boże utajony,</p> <p>Pod znakami chleba i wina zasłoniony,</p> <p>Tobie Panie serce me w całe się podaje,</p> <p>W Tobie zanurzając się ustaie i taie.</p>
<p>Wzrok, smak, dotknięcie w Tobie się omyła,</p> <p>Sam słuch Twoich słów w wierze mnie posila;</p> <p>Wierzę, coś Ty rzekł: To jest Ciało moje;</p> <p>Cóż prawdziwszego nad to słowo Twoje?</p>	<p>Wzrok, smak, dotknięcie w Tobie się omyła, *</p> <p>Sam słuch Twoich słów w wierze mnie posila; *</p> <p>Wierzę, coś Ty rzekł: to jest Ciało Moje;</p> <p>Cóż prawdziwszego nad to słowo Twoje?</p>	<p>Wzrok, smak i dotykanie na zmysłach faluie,</p> <p>Ale słuch te omyłki wiarą naprawuie.</p> <p>Wierzę prawdzie i słowom Boga Wcielonego,</p> <p>Nic nie może być nad to słowo pewniejszego.</p>
<p>ŚQC (1802), s. 236</p> <p>Proszę moy Jezu miłosierdzia Twego,</p> <p>Którego teraz widzę ukrytego;</p> <p>Niech Cię czego ia tu iedynie żądam,</p> <p>W chwale niebieskiej widocznie oglądam,</p>	<p>Proszę, mój Jezu! miłosierdzia Twego, *</p> <p>Którego teraz widzę ukrytego, *</p> <p>Niechaj, czego ja tu jedynie żądam, *</p> <p>W chwale niebieskiej jawnie Cię oglądam.</p>	
<p>Ran, Panie, Twych z Tomaszem nie widzę,</p> <p>Jednak Cię Bogiem wyznać się nie wstydzę:</p> <p>Daj mi się w wierze, w nadziei pomnażać,</p> <p>A nade wszystko miłość Twą poważać.</p>	<p>Ran, Panie, Twoich z Tomaszem nie widzę,*</p> <p>Jednak Cię Bogiem wyznać się nie wstydzę; *</p> <p>Daj mi się w wierze, w nadziei pomnażać. *</p> <p>A nade wszystko miłość Twą poważać.</p>	<p>Na Krzyżu Bostwo tylko niewiadome było,</p> <p>A tu się okrom Bostwa i Ciała ukryło,</p> <p>Oboie iednak wierzę, sercem usty głoszę,</p> <p>O co prosił dobry Łotr oto nisko proszę.</p>
<p>Na krzyżuś Bóstwo ukrył, tu i Ciało</p> <p>Twe święte taisz, które tam wisiało.</p> <p>Ja gdy oboje wierząc być wyznawam,</p> <p>Z pokutnym łotrem pokłon Ci oddawam.</p>	<p>Na krzyżuś Bóstwo ukrył, tu i Ciało</p> <p>Twe święte taisz, które tam wisiało;</p> <p>Ja, gdy w oboje wierząc, być wyznawam</p> <p>Z pokutnym łotrem pokłon Ci oddawam.</p>	<p>Ran z Tomaszem nie widzę ręką nie doznawam,</p> <p>Atoli iżeś Pan mój i Bóg mój wyznawam,</p> <p>Pomnażay wiarę we mnie, którą opowiadam,</p> <p>W Tobie wszystkie nadzieię i miłość pokładam.</p>

ŚQC (1802), s. 236; Kell (1871), s. 400	ZŚiKdN (1880), s. 332	KaPN (1818), s. 315; KPN ₄ (1841), s. 346
	Proszę mój Jezu! miłosierdzia Twego, Którego teraz widzę ukrytego Niechaj, czego Ja tu jedynie żądam. W chwale niebieskiej jawnie Cię oglądam,	
Święta pamiętko śmierci Pana mego, Żywy pokarmie człowieka nędznego! Spraw, by me serce z Tobą Samym żyło, A nade wszystko w Tobie się cieszyło.	Święta pamiętko śmierci Pana mego, Żywy pokarmie człowieka nędznego Spraw, by me serce z Tobą samym żyło, A nade wszystko z Tobą się cieszyło,	Mam tu pamiętkę śmierci twoicy Boże wieczny, O! Chlebie żywy, żyw w nas na żywot bezpieczny, Niech tobą tchnę i żyję, niech w tobie umieram W tobie życie zamykam i Niebo otwieram.

(Przykł. 5)

Kiliń (1862), s. 50	KiKM (1865), s. 830; Piek₁ (1850), s. 73
Kłaniam Ci się nabożnie Boże utajony, <u>Pod figurami</u> chleba, wina zasłoniony, Tobie się serce moje ze wszystkim poddaje, Bo Cię w tym Sakramencie pojmować <u>ustaje</u> .	Kłaniam się nabożnie Boże utajony, <u>Znakami</u> chleba, wina, cały zasłoniony; Tobie się serce moje ze wszystkim poddaje, Bo Cię w tym Sakramencie pojmując <u>uznaje</u> .
Z <u>wiedzenia</u> , dotykania, z smaku mylna miara, Żeś Bóg w tym Sakramencie, jedna uczy Wiara, Wierzę co rzekł Bóg sprawca Sakramentu tego, Nad którego nic nie jest, słowo prawdziwszego.	Z <u>widzenia</u> , dotykania, z smaku mylna miara, Że Bóg w tym Sakramencie, jedna uczy wiara, Wierzę co rzekł Bóg sprawca Sakramentu tego, Nad którego słowo nic nie jest prawdziwego.
Na krzyżu Bóstwo tylko było utajone, Tu nawet tajemnicą Ciało zasłonione, Boga jednak Człowieka wiarą tu poznawam, Któremu prośbę z łotrem <u>pokutnym</u> oddawam.	Na krzyżu Bóstwo tylko było utajone, W Sakramencie ołtarza, ciało zasłonione; Boga jednak człowieka, wiarą tu poznaję, Któremu prośbę z łotrem <u>pokornie</u> oddaję.
Choć na blizny z Tomaszem oka nie podnoszę, Bogiem Cię jednak moim <u>na cały świat głoszę</u> , Spraw, bym co raz to więcej Wiarę tu pomnażał, W Tobie <u>nadzieję</u> składał, i miłość rozzarzał.	Choć na blizny z Tomaszem oka nie podnoszę, Bogiem Cię jednak moim <u>wyznaję i proszę</u> , Spraw, abym coraz większą wiarę tu pomnażał, W Tobie pokładał <u>ufność</u> i miłością gorzał.

Kiliń (1862), s. 50	KiKM (1865), s. 830; Piek ₁ (1850), s. 73
O Pamięci! okrutnej śmierci Pana mego, <u>Ciebie</u> żywi człowieka żywiący każdego, Daj duszy mojej życie brać z samego Ciebie, Żebym Ci <u>był do smaku</u> na ziemi i w Niebie.	O pamiętko okrutnej śmierci Pana mego, <u>Chlebie</u> żywy człowieka żywiący każdego, Daj duszy mojej życie brać z samego Ciebie, Żebym Cię <u>chwalił w życiu</u> , i żył z Tobą w niebie.
O! Jezu Pelikanie ze wszech miar miłośny, Nie obmyty krwią Twoją będę grzesznik sprośny, Którego jedna kropla spływająca z Ciała, Na obmycie wszystkiego świata dość by miała.	Pelikanie mój Jezu! ze wszech miar miłośny, Niech obmyty krwią Twoją będę grzesznik sprośny, Którego jedna kropla spływająca z ciała, Na obmycie wszystkiego świata, dosyć miała.
Jezu mój! na którego patrzę zakrytego, Bądź skuteczną ochłodą pragnienia mojego, Żebym twarzą poglądał na Twoję twarz jaśnie, Bo <u>mi tak chwala</u> z Ciebie na wieki nie gaśnie. Amen.	Jezu mój na którego patrzę zakrytego, Bądź skuteczną ochłodą pragnienia mojego, Żebym w niebie poglądał na Twoją twarz jaśnie, Niech <u>mi światłość niebieska</u> na wieki nie gaśnie.

3.4. *Padam przed Tobą, Boże utajony*

Tłumaczenie *Padam przed Tobą...* zamieszczono w zbiorze Szczepana Kellera, wydanym w roku 1871 w Pelplinie²³, jako drugie po *Kłaniam się Tobie...* Tekst ujęty jest w wersety 11-zgłoskowe, z jednym wyjątkiem – w strofie drugiej wers nr 2 liczy 12 zgłosek:

(Przykł. 6)

Padam przed Tobą, Boże utajony,²⁴
Którego zmysłom kryją te zasłony;
Błachy mój rozum w pokorę się daje,
Bo chcąc cud pojąć, w swych myślach ustaje.

Oko, smak, ręka mylą się koniecznie,
Przy samym słuchu zostają wam bezpiecznie;
Temu ja wierzę, coś rzekł, z Boga Boże!
A nad tę prawdę większa być nie może.

Na krzyżu Bóstwo uznać się nie dało,
A tu do tego nieznacne i ciało,
Które ja jednak wyznając oboje,
Z łotrem skruszonym wznoszę prośby swoje.

²³ [Keller Szczepan] *Zbiór pieśni nabożnych katolickich do użytku kościelnego i domowego*, Pelplin 1871 [dalej: Kell (1871)].

²⁴ Kell (1871), s. 401.

Jak niegdyś Tomasz ran nie opatruję,
 Ale Cię Bogiem prawdziwym mianuję;
 Gruntuj i dalej mą wiarę stałością,
 Niechaj Ci ufam, niech pałam miłością.

Pamiętko śmierci Pańskiej, chlebie żywy,
 Z którego człowiek ma żywot prawdziwy,
 Daj, by ma dusza z Ciebie siłę brała,
 I Ciebie tylko sobie smakowała.

O dobry Jezu! drogi pelikanie!
 Moję nieczystość omyj Twą krwią, Panie,
 Której kropelka jest takowej siły,
 Żeby się z świata wszystkie grzechy zmyły.

Jezu! którego widzę pod zasłoną,
 Pociesz, proszę Cię, duszę upragnioną;
 Aby gdy będziesz na twarz okazały,
 Nasycala się widzeniem Twojej chwały. Amen.

3.5. *Daiemyć w tym momencie Bogu prawdziwemu*

W śpiewniku Folwarskiego z 1802 r. oprócz *Kłaniam się Tobie...* zamieszczono drugie tłumaczenie hymnu *Adoro te devote – Daiemyć w tym momencie...* Jest to wersja jedynie 3-zwrotkowa, zawierająca strofy: 1, 2 i 7 według oryginału:

(Przykł. 7)

Daiemyć w tym momencie Bogu prawdziwemu²⁵
 Pokłony w Sakramencie dziwnie zakrytemu
 Wzrzok smak i dotykane w tobie się omyła
 Słów tylko twych słuchanie w wierze nas posila.

Na Krzyżuś Bostwo twoie ukrył tu i Ciało
 Taisz przed nami swoje które tam wisiało
 Ten cud któryś z miłości uczynił dla ludzi
 Niech do dzięk i wdzięczności serca nasze wzbudzi.

²⁵ ŚQC (1802), s. 251.

O Jezu dobry Panie dla ludu grzesznego
 Niech krew twa łaźnią stanie zmyje grzech każdego
 Tu zakrytego ciebie pokornie błagamy
 Day niech cię iawnie w niebie wszyscy oglądamy.

3.6. *Pokłon Ci oddaję, Bóstwo utajone!*

W 1895 r. we Lwowie, czcionkami Drukarni Ludowej pod zarządkiem St. Baylego, ukazał się śpiewnik *Hymny Święte na Boże Ciało św. Tomasza z Akwinu i pieśni...*²⁶ Oczywiście badany przez nas hymn *Adoro te devote* został tam także zamieszczony w tłumaczeniu *Pokłon Ci oddaję...* Jest to kolejne tłumaczenie, w żadnym innym źródle dotychczas nieodkryte (Przykł. 8). Podpisane jest inicjałami tłumacza: „Wład. Jul. J.”. Trudno rozszyfrować, kim był tłumacz.

(Przykł. 8)

Pokłon Ci oddaję, Bóstwo utajone!²⁷
 Temi przymiotami Chleba zasłonię!
 Tobie się me serce zupełnie poddaje,
 Bo na Cię tu patrząc, sam w sobie ustaję.

Wzrok – smak – dotykanie w Tobie mnie omyła:
 A sam słuch jedynie w wierze mnie posila;
 Wierzę, co rzekł Chrystus: „To jest moje Ciało”,
 Nic już pewniejszego nad to się nie stało.

Na krzyżu się tai Bóstwo przez męczeństwo,
 Tu się kryje nawet Twoje człowieczeństwo;
 Oboje zaś wierzę i mocno wyznawam,
 A jak łotr na krzyżu z korną prośbą stawam.

Ran Twoich z Tomaszem na Tobie nie widzę,
 Wszakże Boga mego wyznać się nie wstydzę;
 Spraw to: abym w Ciebie coraz więcej wierzył,
 W nadziei, w miłości z Tobą się sprzymierzył.

O wieczna pamiątka śmierci mego Pana,
 Chlebie żywy, w którym jest nasza wygrana!

²⁶ S. Garnczarski, *Polska pieśń adwentowa w drukach od XVII do XX wieku*, cz. I, Tarnów 2014, s. 108.

²⁷ *Hymny święte na Boże Ciało św. Tomasza z Akwinu (tłum. p. X. W. I. J.) i pieśni*. We Lwowie czcionkami Drukarni Ludowej pod zarządkiem St. Baylego, 1895 [dalej: HŚBC (1895)], s. 17.

Spraw, niech moja dusza w Tobie jednym żyje,
Słodczyz Twych tajemnic nieustannie pije.

Miły Pelikanie! O mój Jezu Panie!
Niech mi Krew Twa święta kąpielą się stanie;
Której jedna kropla może ten świat zbawić,
Wszystkie grzechy obmyć i nas wiecznie wsławić.

O Jezu! którego widzę tu w ukryciu!
Uczyń (proszę) dla mnie: abym po tem życiu,
Ujrzał odsłonione Boskie Twoje Lice,
I w błogiej Wieczności czczył Twe tajemnice.

3.7. *Uwielbiam Cię nabożnie Bóstwo utajone*

Kolejnego, stanowiącego przedmiot naszych badań, przekładu hymnu *Adoro te devote* dokonał ks. Tadeusz Karyłowski, jezuita. Opublikował go w zbiorze *Hymny kościelne w nowym przekładzie...* w roku 1932:

(Przykł. 9)

Uwielbiam Cię nabożnie Bóstwo utajone,²⁸
Co kryjesz się prawdziwie w tych figur osłonę:
Me serce Tobie całe się ufnie poddaje,
Bo Ciebie rozważając – zupełnie ustaje!

Wzrok, dotyk, smak o Tobie nie mówią nic do mnie,
Słuchowi wierzy tylko me serce niezłomne:
We wszystko, co Syn Boży rzekł, wierzę w pokorze,
Nic nad to słowo prawdy brzmieć pewniej nie może!

Na krzyżu – Bóstwo chciało w ukryciu pozostać:
Tu – społem Człowieczeństwo zasłania swą postać;
Lecz wierząc i wyznając natury te obie,
Wraz z łotrem żałującym głos wznoszę ku Tobie!

Jak Tomasz na otwartej nie patrzę ślad rany.
Lecz Bogiem Cię uznaję mym, Zbawco kochany:

²⁸ *Hymny kościelne w nowym przekładzie ks. Tadeusza Karyłowskiego T.J. z przedmową prof. Stan. Windakiewicza, Kraków 1932, s. 280.*

Spraw, abym zawsze w Twojej umacniał się wierze,
Pokładał ufność w Tobie i kochał Cię szczerze!

Pamiętko zgonu Pana, którą sam stanowi,
Chlebie żywy, co życie dajesz człowiekowi:
Daj duszy mojej z Ciebie niebiańskie brać życie
I w Tobie zawsze słodycz znajdować obficie!

O tkliwy Pelikanie dusz, Jezu mój, Chryste,
Krwia swoją – serce moje z win obmył nieczyste:
Wszak jedna jej kropelka w tak wielkiej jest cenie,
Że zdoła przynieść światu całemu zbawienie!

O Jezu, dziś Twe lica zasłona ocienia:
Spraw, błagam, niech się moje wypełnią pragnienia,
Bym w twarz Twą odsłoniętą podnosząc wzrok śmiały,
Szczęśliwym był z jasnego widzenia Twej chwały! Amen.

3.8. *Zbliżam się w pokorze i niskości swej*

Najbardziej znanym i wykonywanym dzisiaj jest tłumaczenie *Zbliżam się w pokorze*. Powstało ono najprawdopodobniej na przełomie XIX i XX w. W naszej kwerendzie zostało odnalezione w zbiorze Gillara²⁹, wydanym w Bytomiu w 1903 r. Nie ma tu całego tekstu, ale z tytułu wynika, że tłumaczenie to z tym właśnie incypitem już funkcjonowało.

W wydaniu jubileuszowym *Śpiewnika kościelnego* ks. Jana Siedleckiego z 1928 r. znajdujemy wersję 3-zwrotkową tego tłumaczenia. Dopiero w nowszych wydaniach spotykamy pełną wersję 7-zwrotkową:

(Przykł. 10)

SiedlJubil (1928), s. 147	Siedl ₁ (1980), s. 150
1. Zbliżam się w pokorze i niskości swej; Wielbię Twój Majestat, skryty w Hostii tej. Tobie dziś w ofercie serce daję swe, O utwierdź w wierze, Jezu, dzieci Twe!	1. Zbliżam się w pokorze i niskości swej; Wielbię Twój Majestat, skryty w Hostii tej. Tobie dziś w ofercie serce daję swe, O utwierdź w wierze, Jezu, dzieci Twe!

²⁹ Zbiór melodyi dla użytku kościelnego i prywatnego, zebrał i za pomocą szanownych współpracowników wydał Richard Gillar, Rektor śpiewu i organista przy kościele N. M. Panny w Bytomiu G/Śl., Bytom 1903 [dalej: Gill (1903)], s. 111.

SiedlJubil (1928), s. 147	Siedl ₁ (1980), s. 150
2. Mylą się, o Boże, w Tobie wzrok i smak; Kto się im poddaje, temu wiary brak; Ja jedynie wierzyć Twej nauce chcę, Że w postaci chleba utaiłeś się.	2. Mylą się, o Boże, w Tobie wzrok i smak; Kto się im poddaje, temu wiary brak; Ja jedynie wierzyć Twej nauce chcę, Że w postaci Chleba utaiłeś się.
	3. Bóstwo Swe na Krzyżu skryłeś wobec nas; Tu ukryte z Bóstwem Człowieczeństwo wraz; Lecz w Oboje wierząc, wiem, że dojdę tam, Gdzieś przygarnął łotra: do Twych niebios bram.
	4. Jak niewierny Tomasz Twych nie szukam Ran, Lecz wyznaję z wiarą, żeś mój Bóg i Pan, Pomóż wierze mojej, Jezu, łaską Swą, Ożyw mą nadzieję, rozpal miłość mą.
	5. Ty, coś upamiętnił śmierci Bożej czas, Chlebie Żywy, życiem Swym darzący nas; Spraw, bym dla swej duszy życie z Ciebie brał, Bym nad wszelką słodycz Ciebie poznać chciał.
	6. Ty, co jak Pelikan, Krwią Swą karmisz lud, Przywróć mi niewinność, oddal grzechów brud; Oczyść mię Krwią Swoją, która wszystkich nas Jedną kroplą może obmyć z win i zmaż.
3. Pod zasłoną teraz, Jezu, widzę Cię; Niech pragnienie serca kiedyś spełni się: Bym oblicze Twoje tam oglądać mógł, Gdzie wybranym miejsce przygotował Bóg!	7. Pod zasłoną teraz, Jezu, widzę Cię; Niech pragnienie serca kiedyś spełni się: Bym Oblicze Twoje tam oglądać mógł, Gdzie wybranym miejsce przygotował Bóg!

Podsumowując, należy stwierdzić, że mimo iż wersje hymnu w języku łacińskim składają się z siedmiu strof 4-wersowych, izosylabicznych, ujętych w wersy 11-zgłoskowe, z małymi wyjątkami, to polskie tłumaczenia w liczbie siedmiu posiadają budowę w niektórych elementach struktury poetyckiej zróżnicowaną. Elementem wspólnym jest 4-wersowa budowa strof, zgodna z oryginałem. Ponadto we wszystkich tekstach występuje ten sam rodzaj rymów: żeńskie, dokładne, przylegające, co prezentuje schemat: aabb. Natomiast różnią się przede wszystkim rozmiarami wersów. Występujące rodzaje wersów to: zgadzające się z łacińskim wzorcem 11-zgłoskowe, występujące w tekstach: *Ciebie czczę pokorne Bóstwo zakryte*³⁰; *Klaniam się Tobie, Boże nieskończony*³¹, *Padam przed Tobą, Boże uta-*

³⁰ Jagl (1638), s. 92.

³¹ ŚQC (1802), s. 236; Kell (1871), s. 400; ZŚiKdN (1880), s. 332.

jony³², *Zbliżam się w pokorze i niskości swej*³³; 12-zgłoskowe: *Pokłon Ci oddaję, Bóstwo utajone*³⁴ i 13-zgłoskowe: *Chwałęć daję nabożnie, Bóstwo tu zakryte*³⁵, *Kłaniam Ci się pokornie, Boże utajony*³⁶, *Kłaniam (Ci) się nabożnie Boże utajony*³⁷, *Daiemyć w tym momencie Bogu prawdziwemu*³⁸, *Uwielbiam Cię nabożnie Bóstwo utajone*³⁹. Ponadto tak duża liczba wersji – tłumaczeń świadczy o tym, że hymn św. Tomasza z Akwinu *Adoro te devote* był bardzo popularny w wersji łacińskiej. Dlatego nie było jednej wersji polskiej, ale w różnych ośrodkach duszpasterskich był on tłumaczony do użytku wiernych. Wydaje się, że był bardzo popularnym i lubianym przez wiernych hymnem ku czci Najświętszego Sakramentu.

POLISH TRANSLATIONS OF ST. THOMAS AQUINAS HYMN “ADORO TE DEVOTE”

Summary

The origin of the Eucharistic hymns, including *Adoro te devote* of Saint Thomas Aquinas was the fruit of the Eucharistic devotion developed in the Middle Ages, which was manifested by the desire to see the Host and the establishment of the Feast of Corpus Christi. Research on the original anthem in Latin has collected three of its versions: *Adoro te devote, latens ueritas*; *Adoro te devote, latens Deitas*; *Adoro these supplex latens Deitas*. It seems, however, that most of translations have *Adoro te devote, latens Deitas* as a model. Author of the study found 7 versions of the translations of this hymn. They are preserved in collections of varying provenance, both temporal and territorial. Translations generally differ in the size of the verses. Are used texts included 11-, 12- and 13-syllable. The stanzas are 4-line, with female rhymes, perfect and contiguous: aabb. The number of versions of the hymn *Adoro te devote* in Polish translation testifies to the great popularity of this hymn among the faithful.

Słowa kluczowe: Boże Ciało, *Adoro te devote*, św. Tomasz z Akwinu, hymn, pieśń

Keywords: Feast of Corpus Christi, *Adoro te devote*, Saint Thomas Aquinas, anthem, song

³² Kell (1871), s. 401.

³³ SiedlJubil (1928), s. 147; SiedlI (1980), s. 150.

³⁴ HsBC (1895), s. 17.

³⁵ SurzPPKK (1891), s. 122–123.

³⁶ KaPN (1818), s. 315; KPN4 (1841), s. 346.

³⁷ Kiliń (1862), s. 50; KiKM (1865), s. 830; PiekI (1850), s. 73.

³⁸ ŚQC (1802), s. 251.

³⁹ *Hymny kościelne w nowym przekładzie...*, s. 280.

SKRÓTY ŹRÓDEŁ

- AH – *Analecta hymnica medii aevi*, Hrsg. Von Guido Maria Dreves, Clemens Blume, Henry Bannister, Bd. I-LV, Leipzig 1886–1922.
- Arch. Archidiec. Warsz. 2 – Archiwum Archidiecezji Warszawskiej w Warszawie: *Cornu Copiae seu Varietes Copiosa Missarum, Canticum Catholicarum, reformatarum et ex Polonicis Latinarum, ex Latinis Polonicarum factarum, nonnumularumque nouiter auctarum, et compositorum ad usum communem Confraternitatis Literatorum sub Titulo Immaculatae Conceptionis B[eatae] V[irginis] M[ariae] In Ecclesiae Collegiatae Varsaviensis militantis per totum Annum conformatarum Ter Sanctae Virgini, Ter maximae Deiparae Caeli Terrarumque Imperatrici semper per Augustissimae, Inserorum Domitrici semper Invictissimae, Iris divisi humanique Arbitrae Ac Vindici, belli pacisquefaederum. Sequestrae, Dei Patris Filiae, Dei Filii Matri, Dei Spiritus Sancti Sponsae Mariae Reginae Pacis potentissimae Sacra. Studio et opera manus propriae Generosi Stanislai Thomae Baczyński Sacrae Regiae Maiestatis Secretarij, eiusdem Confraternitatis Promotoris humillimi, Conscripta. Anno Domini MDCLXVIII.*
- Gill (1903) – *Zbiór melodyi dla użytku kościelnego i prywatnego*, zebrał i za pomocą szanownych współpracowników wydał Richard Gillar, Rektor śpiewu i organista przy kościele N. M. Panny w Bytomiu G/Śl., Bytom 1903.
- HsBC (1895) – *Hymny święte na Boże Ciało św. Tomasza z Akwinu (tłum. p. X. W. I. J.) i pieśni*. We Lwowie czcienkami Drukarni Ludowej pod zarządem St. Baylego, 1895.
- Jag₁ (1638) – Jagodyński Stanisław Serafin. *Pieśni katolickie nowo reformowane. Z polskich na łacińskie, a z łacińskich na polskie przełożone, niektóre też nowo złożone*. Kraków [1638].
- Jag₂ (1695) – Jagodyński Stanisław Serafin. *Pieśni katolickie nowo reformowane. Z polskich na łacińskie, a z łacińskich na polskie przełożone, niektóre też nowo złożone*. Kraków 1695.
- KaPN (1818) – *Kancyonał albo pieśni nabożne według obrządku Kościoła S. Katolickiego na uroczystości całego roku, z przydatkiem wielu nowych o różnych Świętych Pańskich*, Nowo wydane za pozwoleniem starszych w Krakowie w Drukarni Akademickiej, Roku 1818.
- Kell (1871) – [Keller Szczepan] *Zbiór pieśni nabożnych katolickich do użytku kościelnego i domowego*, Pełplin 1871.
- KiKM (1865) – *Kancyonał i książka modlitewna na cały rok*. Do nabożeństwa kościelnego i domowego. Drukiem i nakładem Karola Prochaski, Cieszyn 1865.
- Kiliń (1862) – *Śpiewy nabożne dla użytku katolików archidyecezyi gnieźnieńskiej i poznańskiej*, Zebrał i wydał x. Teodor Kiliński, kanonik przy kolegiacie św. Maryi Magdaleny w Poznaniu, Poznań. Nakładem i drukiem N. Kamińskiego i spółki 1862.
- KPN₄ (1841) – *Kantyczki pieśni nabożnych według obrządku Kościoła świętego katolickiego na uroczystości całego roku z Przydatkiem nowych pieśni osobliwie o Bożem Narodzeniu*. Za pozwoleniem Cenzury Rządowej w Częstochowie przy Jasnej Górze w Drukarni Pawła Szyszkowskiego 1841.

- Piek₁ (1850) – Piekoszowski Karol, *Dostateczny śpiewnik kościelny i domowy wraz z książką modlitewną z polecenia Jaśnie WW. XX. Biskupów wrocławskich dla wygody katolików z różnych księzek i śpiewników zebrany i ułożony*. Nakładem wydawcy [Karola Piekoszowskiego], Drukiem Teodora Heneczka, w Niemieckich Piekarach, R. 1850.
- Siedl₁ (1980) – Siedlecki Jan, *Śpiewnik kościelny*, Wyd. XXXVI, red. K. Mrowiec, Opole 1980.
- SiedlJubil (1928) – Siedlecki Jan. *Śpiewnik kościelny*. Wyd. jubileuszowe (1978–1928). Opracowanie W. Świerczek ze współudziałem B. Wallek –Walewskiego. Kraków. [1928].
- SurzPPKK (1891) – *Polskie pieśni Kościoła katolickiego od najdawniejszych czasów do końca XVI. stulecia zebrał ks. Józef Surzyński Dr. św. Teologii, Z dodaniem kilkudziesięciu melodyi kościelnych*, Poznań, Jarosław Leitgeber 1891.
- ŚQC (1802) – Folwarski Pankracy, *Śpiewnik „Qui cantat bis orat”*, Kraków 1802.
- ZŚiKdN (1880) – *Zupełny śpiewnik i książka do nabożeństwa*, Druk. K. Miarka, Mikołów 1880.

BIBLIOGRAFIA

- Boże Ciało*, w: *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, 195–199.
- Brzozeczki S., *Tomasz z Akwinu*, w: EK, red. E. Gigilewicz i in., t. 19, Lublin 2013, kol. 848–859.
- Cieślak S., *Harfa duchowna – modlitewnikowy bestseller jezuita Marcina Laterny (1552–1598)*, „*Nasza Przeszłość*” 93 (2000), s. 23–48.
- Garnczarski S., *Polska pieśń adwentowa w drukach od XVII do XX wieku*, cz. I, Tarnów 2014.
- Hymny kościelne w nowym przekładzie ks. Tadeusza Karyłowskiego T.J. z przedmową prof. Stan. Windakiewicza*, Kraków 1932.
- Pragnienie oglądania Hostii*, w: *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, s. 1213–1216.
- Stanisława Serafina Jagodyńskiego Pieśni katolickie nowo reformowane z polskich na łacińskie, a z łacińskich na polskie przełożone, niektóre też nowo złożone*, Wstęp i opracowanie ks. S. Garnczarski, Transkrypcja tekstu polskiego i komentarz J. Godyń, Tarnów 2011.
- Torrelli J.P., *Recherches thomasiennes: études revues et augmentées*, Paris 2000.
- Torrell J.P., *Tomasz z Akwinu – człowiek i dzieło*, tłum. A. Kuryś, Kęty 2008.
- Zbliżam się w pokorze*, w: *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, s. 1729–1730.